

Hvor der er vilje, er der vej –

Sine og Jens Steffensen, ca. 1915.

HVOR DER ER VILJE, ER DER VEJ –

Et lille rids af hedeopdyrkningens historie i Ølgod.

For godt og vel fyrretyve år siden tjente jeg som hjorddreng ved den gamle gårdmand Mads Knudsen i Vestkær i Ølgod sogn.

En dag var der en del gårdmænd af nabolaget forsamlet dér i gården. Blandt emnerne, der drøftedes, var der blandt andet dette, hvor langt mon Jens Steffensen derude i Forsomho nu var nået med sin hedeopdyrking. Da er det, at Mads Knudsen på sin stille og stærke måde siger: »Ja, den lille Jens Steffensen derude han gør os til skamme allesammen«.

Den agtelse og beundring, der ved den lejlighed blev givet udtryk for, kunne stort set nok dække for den respekt, som han og hans kone nød ud over sognet for deres sjældne virke.

Jens Steffensen var født i Egknud i Ølgod sogn i 1867, men forældrene overtog knap efter et lille hus-

mandssted til et par køer i Havlund – Otto Andersens ejendom – så det blev hans barndomshjem.

Faderen hed også Jens Steffensen, han var fra Morsbøl i Strelluf sogn, medens moderen, der hed Inger, var fra Malle i Horne sogn.

Foruden at passe den lille ejendom var faderen engmester, det vil sige, han havde lært at anlægge vandingsseng, men de havde det småt i hjemmet, så da Jens var otte år, måtte han ud at tjene. Den første plads han havde, var ved Kristian Thomsen i Tarp. Her var han i fire somre og fik otte kroner for hver sommer. Kristian boede dér, hvor nu Søren Østergård bor, men dengang var det kun en ejendom til tre køer, desuden var Kristian ringer og graver ved Ølgod kirke.

Jens tjente nu i en årrække som dreng og karl, blandt andet tog han plads som sletkarl ud i æ Søndén, det var strengt arbejde, men der var en god dagløn at tjene, og Jens var ikke bange for at tage fat. Han havde nemlig fået et godt helbred og en stærk vilje i vuggegave, det var jo enestående at se så rank han førte sig, selv op i sin høje alderdom.

Som ung karl blev han kendt med en pige, Mette Nielsine Kristensen hed hun, hun var fra Stundsigt i Horne, og de blev enige om at slå følge livet igennem. De købte en lille meget forsømt ejendom ude på Forsomho hede nordligst i Ølgod sogn. (Matr. nr. 1 i Forsomho).

Ejendommens tidligere beboere var kørt træt. De havde overladt ejendommen til kommunen og havde taget ophold på fattiggården. Det blev så sognerådsformanden, den bekendte Niels Uhd, som Jens måtte handle med, og hele herligheden købtes for 1200 kroner. Der var 40 tønder land hede med nogle lyngsprængte agre og en stump hus. Store ting har det nok ikke været værd, idet Niels Uhd under handelen ud-

talte, at 75 kroner vel nok var for meget for huset. Niels Uhd snakkede ellers med Jens om, at han i stedet for at købe ejendom skulle slå sig ned som daglejer ovre i Egknud, men herom ville Jens ikke høre tale, han foretrak at være sin egen mand derude på heden.

Det var i 1890, de begyndte derude.

De fik købt en kø, men den første vinter måtte de have den syet ind i sække, for at den kunne holde varmen. Men da der ikke var hverken redskaber eller trækraft at arbejde med, måtte han ud i dagleje med det samme, både sommer og vinter.

Han havde en overgang en halv plads i Strelluf, og den øvrige tid gik han i dagleje på Forsomhogård, den ejedes af en enke, Ann i Forsomho, kaldtes hun, og hun var en søster til Kr. Knudsen Tranbjerg på Agersnapgård. Hun var datter af den gamle ejer af Agersnapgård, Knud Jørgensen Tranbjerg. – De var flyttet dertil fra Tranbjerg i Årre sogn, deraf navnet.

Det var ikke ualmindelig i slettiden, når Jens kom hjem fra Strelluf ved midnatstid, at han så skulle møde på Forsomhogård ved fire-tiden om morgenen, når udengene, hvortil der var en god milsvej, skulle slås, så der blev ikke megen tid til søvn.

Om vinteren tarsk han for folk, men da der kun var små ejendomme dér på egnen til to og tre køer, udover Forsomhogård, Stejlund og Birkkjær, måtte han tit langt hen for at tjene en dagløn, som om vinteren var 50 øre og om sommeren 2 kroner.

En dag han havde tærsket for en nabo, syntes han, at der var blevet meget bestilt, han vovede at forlange to mark (65 øre) i dagløn mod de gængse 50 øre, men naboen blev stønsk og lod Jens vide, at hvis han, naboen, oftere skulle udsættes for sådan noget optrækkeri, skulle han ikke bryde sig om at komme mere.

Jens gik nu skuffet hjem og snakkede med Sine om,

at dette her dagleje ikke kunne blive ved at gå, på den måde kom de ikke videre.

De havde jo fået en ko det første år, senere havde de fået en hest og en plov til fem kroner, de havde fået lidt sammenspænd med naboen Kristian Vejs, han boede på Tage Mejlvangs ejendom, det vil sige: nabo og nabo var så meget sagt, for Jens boede nordligst, og Kristian boede sydligst i Forsomho, men da der kun var sort hede imellem, var de jo næsten for naboer at regne. Men sammenspændet gik ikke af uden knirkeri, for Jenses tid var jo knap derhjemme, han måtte have noget fra hånden, så han igen kunne komme ud at tjene en dagløn. Kristian opsgavde sammenspændet, men Jens fik så fat i en stud, og med den og hesten gjorde de arbejdet en tid, indtil han gik træt i daglejerarbejdet.

Ovre i Vallund havde en ung mejerist startet et lille privatmejeri. Han hed Thomas Jensen og var fra Stau-ning. Dette mejeri var i drift til omkring 1908, da det blev nedlagt, og mejerikredsen blev sammensluttet med andelsmejeriet »Hjedding«, efter at dette mejeri var blevet flyttet fra Hjedding til Ølgod by.

Derefter overtog Thomas Jensen Lindbjerg mejeri, der på daværende tidspunkt var fællesmejeri, men det blev senere andelsmejeri, her havde Thomas Jensen sin livsgerning, indtil han blev afløst af sin svigersøn Ejner Jensen, der igen blev afløst af sin søn, Thomas Jensen, altså tre generationer i samme mejeris tjeneste.

Da Thomas Jensen havde Vallund mejeri, gik det jo nok heller ikke af uden vanskeligheder, alt skulle arbejdes op fra bar bund, men Thomas var »lun«. Da han en dag bliver spurgt af en bekendt: »Hvordan går det med mejeriet?« »Jo«, siger han, Thomas. »Det går godt, nu har jeg fået mælken samlet fra fire sogne og to amter«. Nemlig Lyne, Egvad, Ådum og Ølgod sogne og Ribe og Ringkøbing amter.

Jens Steffensen fik nu et par russerheste og kom til at køre mælk til Vallund mejeri, hvilket han blev ved med i fjorten år, det gav en lille kontant skilling, og han havde hestene til ejendommens drift og til hedeopdyrkningen, så nu gik det støt og stille fremad. Med de primitive redskaber, man dengang havde, var hedeopdyrkningen et slidsomt arbejde, det var jo svingploven, der pløjedes med, og så danskharven hvormed furerne tit måtte slides i stykker. Men hedeopdyrkningen kunne jo ikke give noget resultat, uden at heden blev tilført mergel, men her var man ret heldig stillet, idet der fandtes en hel del mager mergel i marken. Ja, de Forsomho ejendomme havde endog kastningsret på ejendommen, der var bare den ulempe ved det, at der var op til 3-4 alen overjord, men så var der oftest et tilsvarende lag mergel, så det var et stort arbejde at få mergelen op, det måtte lades op, og Jenses plads var i bunden af graven, så han skulle nok sætte gangen på arbejdet. Når børnene blev så store, at de kunne hjælpe til, måtte et par af drengene hjælpes ad med at holde et sådant lad fri, og det var i tusindvis af læs, der blev arbejdet op på denne måde, idet man opdyrkede ca. 90 tønder land hede, og det blev alt sammen merglet to gange.

I hjemmet opvoksede efterhånden otte børn, tre piger og fem drenge, så der blev meget for Sine at se til. Hun sparede ikke sig selv, det blev hendes opgave at sørge for børnene. For de små midler, der var til rådighed, måtte der skaffes føde og klæder, og sammen med dem måtte hun tage en god part af arbejdet, alle måtte hjælpe til. Det kneb jo tit, men hun havde en forunderlig rolig måde at tage vanskelighederne på. Var Jens ved at tabe modet og give op, da var det hende, der var den opmuntrende. – Fra dette hjem havde den lille skole herude i Forsomho en stærk støtte. Sine var jo den, der

sørgede for, at lektien blev lært. Trods de mange gøremål og arbejdskrav, der stilledes til store og små, var det en stående ret, at lektien skulle læres. Man havde her billedet på de resultater, der kunne opnås, når det rette forhold var til stede mellem hjem og skole.

Deres gamle lærerinde udtalte engang, at børnene fra dette hjem var som lys i skolen. – Sjældent har man mødt en søskendeflok, der i den grad stod sammen om hjemmet og gik op i forældrenes livsgerning – en indstilling, der på den smukkeste måde præger dem den dag i dag.

Indtil lidt efter århundredskiftet lå de fleste af sognets veje hen som sandede hjulspor, uden at der blev gjort noget ved dem.

Engang Jens Steffensen og en nabo, lille Frands i mosen, kom kørende hjemad fra Ølgod på den nuværende Odderupvej med et læs korn og foderstoffer, væltede de midt på vejen. Det var en værre redelighed. Lille Frands kommer først på benene. Han smider frakken:

»Dette her ser ikke godt ud! Men vi skal ha' det samlet op igen, og det skal være med det samme!«

De to mænd klagede så til sognerådet over vejens slette tilstand. Sognerådet var godt nok indforstået med, at vejen skulle gøres i stand, men der skulle jo også spares på pengene, så enden blev, at man lejede Jens til at fylde de største huller med lyng og jævne det hele af med sand.

Som så mange andre af sognets veje lå Ølgod-Hoven vejen hen som et par sandede hjulspor, endskønt det var en meget befærdet vej. Ad den vej kørtes mange fragtlæs ind ad Hoven og Sønderomme fra Ølgod station, det var jo endnu før det midtjyske banenet var anlagt.

Omkring 1908–10 lejede Ølgod sogneråd Jens Stef-

fensen sammen med Jørgen Dahl fra Grimlund i Hoven til at grundforbedre denne vej fra Hoven sogneskel og til Ølgod by. Det var et stort arbejde, idet der blev lagt bund af sten foruden sand og grus, hvorpå vejen blev tromlet med en stor cementtromle, hvortil der krævedes to spand heste til trækraft. Denne store tromle hentede de helt nede i Ribe og kørte med firspand den lange vej til Ølgod.

Så snart drengene var konfirmeret, måtte de af sted med heste og vogn på vejarbejde. – Senere fik Jens, sammen med Jens Peder Kristensen fra Agersnap, vejen fra Ølgod til Strelluf at grundforbedre. Af materialer medgik der hertil for Jenses part, 90 kubikfavn sten, 30 kubikfavn sand og 30 kubikfavn ler. En kubikfavn er seks læs – så det blev alene her 900 læs.

I øvrigt blev Jens og hans sønner ved at køre vejmaterialer for kommunen, indtil gården var dreven op på fjorten køer, da sagde han, at nu skulle den bære sig selv, og det kunne den også.

Der var jo 40 tønder land til ejendommen, men lidt efter århundredskiftet blev der tilkøbt 50 tdr. land hede fra Forsomhogård, som også blev opdyrket og desuden tilkøbtes nogen eng, så gården kom op på 100 tønder land med en besætning på 22 køer foruden opdræt og svin og en god hestebesætning af jyske heste. Dem var Jens glad for.

Hvis det så blev for meget, kunne det nok tage Sine, at hun kunne sige: »Glem eet Jens, at det var de små heste, der hjalp os øver æ knøk«.

I 1936 udskiltes en ejendom (Matr. nr. 1 A. N.) til sønnen Magnus. Den blev dog efter nogle års forløb solgt, og han kom hjem for at overtage det gamle hjem, medens de gamle sammen med den yngste datter flyttede til Ølgod, hvor hun gav dem en god pleje i deres sidste år. Inden de flyttede ind til byen, havde de dog

nået at fejre guldbryllup i det gamle hjem. Men Jens kunne ikke være i ro, han måtte tit ud på gården og give en hånd med, eller også ordnede han haver for folk i byen.

For deres enestående virke blev de i 1917 tildelt Landhusholdningsselskabets store Sølvbæger, og nogle år senere Landboforeningens Sølvmedalje.

Men for befolkningen herude kom de til at stå som pionererne for den rige udvikling, der her har fundet sted fra første verdenskrig og indtil 1960, da den sidste hede er forsvundet på disse egne. For os blev de en bekræftelse af det gamle ord, der siger, at hvor der er vilje, der er vej. De var 20–30 år foran de andre hedeopdyrkere, der ventede, til man kunne komme til mergelen på en nemmere måde.

Sine døde pludselig en aften i juni 1946, da de sad i deres lille stue, Jens sad og læste, så siger han noget til hende, hun svarer ikke, og da han ser hen på hende, ser han, at hun er død.

Stille og smertefrit var hun gået ind i døden. – Et sjældent smukt livsløb var afsluttet, stilfærdig og beskeden havde hun været i al sin færd. Hjemmets gode ånd havde hun været. Trods et svagt helbred havde hun fyldt en stor plads, og når hun og Jens nævnes som de hedeopdyrkere, der nåede de største og smukkeste resultater i Ølgod sogn, for hvilket de er hædret i Kongenshus Mindepark, da har hun sin store part af æren herfor.

I 1950 var de taget til kirke juleaften derude fra den gamle gård, Jens var også i kirke og tog med dem hjem for at fejre julen sammen med dem. Det havde ikke været godt med hjertet i den sidste tid, og juleaften havde han haft et anfald i kirken, men juledag var han rask igen. – Der havde været fremmede om eftermid-

dagen, og da de var gået, ville han gå et lille vend ud om husene, men her faldt han sammen og var død.

Så skulle det da gå således, at her, hvor han havde slidt og stridt i to menneskealdre, herud fra det gamle hjem, skulle han nu ud på den sidste rejse.

Hvor var det et gribende øjeblik, et øjeblik, der aldrig glemmes af den, som var vidne dertil, da slægten slog kreds om hans bære for at føre den gamle slider fra hjemmet for at stede ham til hvile i læ af den gamle sognekirkes mure. – Den kirke han så flittigt søgte søndag efter søndag, endskønt han gik den lange vej ind, for at høre ordet, det ord, som for ham, ja for hele hans slægt, havde været en styrkelse i hverdagens travle færd.

Tage Olesen.

»Æ LIHM-SKOMAGER KUEN«

Kjesten hed hun og var et godt og saare almindeligt Menneske, og dog levede hun ikke just paa Livets Sol-side. For at begynde med Begyndelsen maa jeg fortælle, hvad Kjesten selv har fortalt min Svigermoder. Da Kjesten blev gift med Skomager Niels Larsen, boede de i et lille Hus i Pjedsted ved Fredericia, og hvad Skomageren kunne tjene, omsatte han hurtigst muligt sammen med ligesindede Kammerater i en nærliggende Kro.

Saa længe de ingen Børn havde, kunne Kjesten sagtens skaffe Føden til baade sig selv og Manden ved at arbejde for Folk paa Gaardene, og hvad de ellers kunne bruge hende til. – Kjesten var lille, bred og stærk og med en ukuelig Energi og gaa-paa Mod. Men saa kom Barnet, og det blev vanskeligere for Kjesten at klare sig. Manden sad paa Kroen, og hun fik intet til Mad eller noget.